

Pokret #MeToo stigao na Balkan

Transkript razgovora na bosanskom/hrvatskom/srpskom

Dafina: Zdravo i dobrodošli u novu epizodu Konteksta, podkasta u proizvodnji Kosova 2.0. Ja sam Dafina Halili, a u današnjoj emisiji bavit ćemo se pokretom #MeToo, koji trenutno uzima zamah te se aktualizuje i na Balkanu — pri čemu mnoge žene dižu glas i javno govore o seksualnom uznemiravanju i zlostavljanju koje su preživjele.

Budući da ćemo u nastavku razmotriti ova zbivanja i staviti #MeToo u kontekst kao svjetsku inicijativu, zadovoljstvo mi je što su moje današnje gošće dvije feminističke aktivistice: Adelina Berisha, menadžerica Programa borbe protiv rodno zasnovanog nasilja pri Mreži žena Kosova, te moja kolegica Iliriana Banjska, izvršna urednica K2.0. Dobrodošle!

Adelina: Hvala ti na pozivu, Dafina! Iliriana: Hvala!

Dafina: Prije nego što Adelini i Iliriani dam prostora da podijele svoje poglede i razmišljanja, željela bih ponuditi kratki osvrt i podsjetiti vas na neke od glavnih motora ovog masovnog, globalnog pokreta usmjerenog protiv seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja žena. Naime, Tarana Burke, aktivistica iz SAD-a, 2006. godine je pokrenula vlastiti aktivistički projekt nazvan upravo #MeToo, koji se munjevito proširio društvenim medijima. Burkein cilj bio je da pomogne Afroamerikankama koje su doživjele seksualno nasilje kao i da razvije svijest o sve većoj učestalosti seksualnog zlostavljanja i napada u društvu. U oktobru 2018. godine, New York Times je objavio duži istraživački članak u kojem su u detalje razrađene priče brojnih žena koje su doživjele seksualne napade, uključujući glumice Rose McGowan i Ashley Jude — one su iznijele optužbe protiv jednog od najmoćnijih muškaraca u Hollywoodu, producenta Harveya Weinsteina. Odmah nakon inicijalnih navoda o nasilju koje je počinio Weinstein, glumica Alyssa Milano je na Twitteru zamolila sve žene koje su bile seksualno uznemiravane ili napadane da ostave komentar s heštegom #MeToo, a kako bi ljudi shvatili kolike su razmjere problema. U roku od nekoliko minuta, hiljade žena su odgovorile na glumičin tvit, koji se preko noći pretvorio u masovni globalni pokret. Weinstein je u martu 2020. godine osuđen na 23 godine zatvora nakon što je proglašen krivim za silovanje i seksualni napad. Za to vrijeme su stotine drugih žena, među kojima su bile glumice, sportistice, novinarki, muzičarke i žene iz svijeta biznisa, izašle u javnost s optužbama vezanim za seksualno uznemiravanje i zlostavljanje, uputivši ih na račun moćnih muškaraca u oblastima filma, sporta, medija, biznisa, šoubiznisa, pa čak i politike. Pandemija je u 2020. postala udarna vijest u cijelom svijetu, ali uzlet mobilizacije u okviru pokreta #MeToo ipak je zahvatio mnoge države, kao što su Turska i Iran — s tim da će famozna parola najvjerovatnije ostati na naslovnica i ove godine, posebno u balkanskim medijima. Naime, prošlog mjeseca je srbijanska glumica [Milena Radulović] otvoreno izjavila da ju je silovao njen bivši profesor, Miroslav Mika Aleksić, ujedno glumac i direktor škole glume koju je svojevremeno pohađala. Aleksić je ubrzo uhapšen, a u međuvremenu su i druge žene javno iznijele optužbe protiv njega. U skladu s tim, protiv njega je pokrenuto ukupno osam sudskih predmeta u kojima se tereti za silovanje. Hiljade žena iz cijele regije izrazilo je solidarnost s Milenom Radulović upotrijebivši slogan "Nisi sama". Nakon toga je kreirana onlajn platforma "Nisam tražila", koju je osmislila [Ana Tikvić], bivša studentica Akademije scenskih umjetnosti u Sarajevu. "Smatramo kako je vrijeme da se osvijestimo jer su seksualno uznemiravanje i

mizoginija prodrli u svaku poru našeg društva”, istakla je [Tikvić] za medije. Platforma slovi za siguran prostor u kojem žene mogu govoriti o svim oblicima mizoginije s kojima se suočavaju na radnim mjestima i u obrazovnim sredinama. Stranica ove grupe na Facebooku za samo nekoliko sedmica prikupila je više od 40 000 pratitelja/ica, dok je iz cijele regije zaprimljeno više od 4000 anonimnih poruka u vezi sa seksualnim nasiljem.

Adelina, Iliriana — Vice je jučer objavio članak pod naslovom “Nikada nećemo moći govoriti o periodu nakon #MeToo”, gdje se navodi da je #MeToo ustvari pokret koji se kontinuirano razvija. Šta to znači za feminističke inicijative u svijetu?

Adelina: To znači da si tačno navela kako je #MeToo pokrenut 2006. godine. Tu su bile i druge inicijative kao što je Take Back the Night iz 1975. godine, naprimjer, koja se na manje-više sličan način pozabavila nasiljem nad ženama kroz ulični aktivizam i proteste, a sve s ciljem da se nasilje nad ženama adekvatno osudi. Prema tome, sve je krenulo vrlo rano, prije sada već 30-40 godina, ili možda čak i ranije. Ali, koliko se sjećam, feminističke aktivistice su se uvijek borile protiv nasilja, protiv seksualnog i drugih oblika nasilja nad ženama. Činjenica da je sve počelo prije 30-40 godina i da se i dalje bavimo ovim problemom govori nam da ćemo se s njime suočavati čak i u narednih 30-40 godina. Negdje sam pročitala da je, kada je Weinstein osuđen, čak i sama osnivačica pokreta rekla da je to tek početak, da to ne znači da je sve gotovo iako je napravljen pozitivan korak, i da još uvijek ima mnogo posla koji treba obaviti. Lijepa stvar u svemu ovome je to što smo u 2021, u 20-im godinama 21. stoljeća, kada su internet i društveni mediji pristupačniji i kada se žene praktično u cijelom svijetu mobilizuju i udružuju u globalni pokret, što je mnogo bolje i više ohrabruje zato što — barem ja to tako vidim — takvi naponi doprinose promjenama u politici na globalnom nivou, promjenama u načinu na koji se gleda na nasilje nad ženama, pa tako i u načinu na koji se gleda na seksualno nasilje i uznemiravanje, seksualne napade itd. S druge strane, skoncentrišemo li se na lokalni nivo, na ono što se do sada dešavalo u pojedinim zemljama, stanje je gore jer nemaju sve države svijeta iste politike niti se identičnim sredstvima bore protiv nasilja, uznemiravanja i napada. Međutim, s pravom mogu reći da mi [žene] na Kosovu osjećamo da smo dio pokreta, baš kao i žene u Iranu i Turskoj, a upravo to ga čini toliko moćnim. Nadam se da ćemo kao žene i aktivistice — ma gdje bile u svijetu — biti u mogućnosti da iskoristimo savremenu infrastrukturu koja nam je dostupna kako bismo se ujedinile i koliko god možemo digle glas protiv svih nepravdi kojima smo izložene, i to prvenstveno protiv nasilja nad ženama i svih oblika seksualnog nasilja. Izuzetno je važno poznavati te vidove nasilja, s obzirom na to da često govorimo o #MeToo i stavljamo akcent na seksualno uznemiravanje. Ipak, neki od tih slučajeva su ozbiljniji: bilo je silovanja, seksualnih napada i sl. Dakle, izuzetno je važno da razgovaramo i o drugim oblicima nasilja koje žene doživljavaju i da međusobno dižemo nivo svijesti o pravima koja imamo, kao i o tome da moramo prijavljivati [krivična djela nasilja]. Jer, možda upravo u tome leži moć.

Iliriana: Mislim da je najveći uspjeh pokreta #MeToo činjenica da je bacio svjetlo na solidarnost koju možemo izgraditi među ženama. Život i politička retorika usloveli su stav koji glasi da se [žene na Kosovu] i žene u Americi umnogome razlikuju, zato što mi nismo razvijene, zato što za razliku od njih nemamo politike koje su nam potrebne i zato što vjerujemo da smo međusobno različite. Međutim, ja mislim da je pokret #MeToo dokazao — čak i uprkos tome što naše politike nisu iste, baš kao ni naši društveno-politički i ekonomski životi — da se ipak suočavamo s

identičnim problemom, što znači da bi i naša borba trebala biti ista. To je ono što je #MeToo zaista stavio u prvi plan, pri čemu isto tako smatram da je nadasve osnažio žene.

Dafina: Pored odgovornosti za seksualne zločine, seksualno nasilje i uznemiravanje, da li je pokret #MeToo bio u prilici da zatraži odgovornost i za druge oblike seksizma i mizoginije? Ti problemi su kroz povijest ostali ili neriješeni ili neadekvatno riješeni.

Iliriana: Mislim da donekle jeste, zato što se uz pokret #MeToo — koji se bavi seksualnim uznemiravanjem i nasiljem — razgovor u pojedinim segmentima vodio o tome šta dovodi do seksualnog napada ili zlostavljanja, a odatle i potječe slogan koji se često koristi u regiji: “Nisam tražila”. “Nisam tražila” odnosi se na to ko je kriv, stoga se istovremeno bavi i mizogonijom, inače vrlo izraženom u našem društvu. Jer, kada govorimo da “nisam tražila”, još uvijek smo u fazi preispitivanja toga ko je kriv, da li sam ja kriva zbog svog ponašanja, oblačenja i izgleda — a to je srž cijele rasprave. Dakle, smatram da je #MeToo dao doprinos ovoj diskusiji i cjelokupnom diskursu.

Adelina: Pored toga, mislim da je sama činjenica da je cijeli svijet bio uzdrman, da su žene Hollywooda od samog početka uživale podršku... Pa onda cijeli taj pritisak koji je doveo do izricanja zatvorske kazne [Weinsteinu] u trajanju od 23 godine i pomogao da predmet dobije odgovarajući epilog... Sve to pokazuje da je došlo do zaokreta u rješavanju slučajeva. Tome su pridonijeli [#MeToo] i aktivizam, zato što ne sumnjam da su glumice i druge žene prijavljivale seksualno uznemiravanje i napade čak i prije Harveyja Weinsteina — samo nisu dobijale dovoljnu pažnju. Žene su bile te koje su, kao što je rekla Iliriana, smatrane krivima češće nego moćni muškarci koji su iskorištavali svu raspoloživu moć, bila ona finansijska, politička ili ina, a sve kako bi sami sebe zaštitili i kako ne bi odgovarali za ono što su učinili. Mislim da je ovime ujedno poslata poruka da kada smo sve zajedno i da kada dobijemo pažnju, čak i kada je riječ o pravosudnim institucijama u zemljama kao što je SAD — simbolu demokratije i ljudskih prava — možemo utjecati na [postojeće stanje]. Mislim da bi to moglo djelovati na balkanski mentalitet u tom smislu da se u institucijama više pažnje počne pridavati osuđujućim presudama. Jer, kako je rekla Iliriana, uznemiravanje se ne događa tek tako. Ono je direktno povezano s mizoginijom, a ako bi se i sudije edukovale o tome, o tome kako muškarci iskorištavaju svoju moć da bi napadali i uznemiravali žene, nadam se da...

Iliriana: To je posebno važno, jer mizoginija u svojoj osnovi podrazumijeva moć. Ona bez moći ne postoji. Mislim da tome svjedoče svi oni slučajevi koji su se odigrali u Hollywoodu — akteri u svakom od njih bili su muškarci koji su dugi niz godina posjedovali moć, ogromnu moć... Ne zaboravimo, oni ne samo da su bili milijarderi, već su vodili brojne kompanije. Bili su ovlašteni za donošenje odluka... U svojim rukama su imali popriličnu količinu moći...

Adelina: Upravo sam se sjetila slučaja R. Kellyja, davno optuženog za [zlostavljanje] maloljetnica. Bila sam dijete kada je taj slučaj dospio u javnost, no — ako se ne varam — nije učinjeno ništa i sve se stišalo. Postoje i slučajevi poput tog, [u koji su umiješani] umjetnici...

Dafina: Polanski, Cosby... Njih dvojica...

Adelina: U tim slučajevima žrtve nisu dočekale nikakav rasplet, a ova promjena je veoma važna, da...

Dafina: Veoma je zanimljivo to što si rekla, da moć u svemu igra važnu ulogu — mizoginija povezana s moći. A u tom kontekstu moramo razmotriti i strukture moći, jer kada razgovaramo o moći, ne razgovaramo nužno o nekome ko je [bogat] ili ko je pozicioniran visoko na društvenoj ljestvici, mada sve to vrlo jasno ukazuje na to ko je u povoljnijem položaju, a ko je ugroženiji. Takav je slučaj s profesorima i studenticama, režiserima i glumicama, poslodavcima i zaposlenicima. Utisak je takav da se u okviru pokreta #MeToo kao nikada do sada diskutovalo o različitim strukturama moći.

Iliriana: Svakako. Osim toga, prenijeta je poruka i drugim ženama koje možda nisu u fokusu medija, koje žive običnim životom i niko ih ne zna...

Dafina: [Koje nisu] poznate glumice.

Iliriana: Poznate glumice... One su poručile da ako se one mogu suočiti s Harveyjem Weinsteinom i dobiti parnicu, možete i vi. Koliko to drži vodu, ne znam, jer...

Adelina: Osvrnemo li se na Kosovo — nažalost ili nasreću, to već ne znam — nema primjera u kojima javne ličnosti iznose optužbe protiv nekoga. Nisam sigurna... Nadam se da ovdje niti jedna žena koja je ujedno i javna ličnost nije bila uznemiravana i da zato nema prijava. Međutim, u slučajevima kada žene i djevojke koje nisu javne ličnosti i za koje ljudi ne znaju da su bile [uznemiravane], osim nas aktivistica koje nastojimo da ih podržimo — u minornim pojedinačnim slučajevima koji su objavljeni — nemamo [nikakvu naročitu] podršku društva. To je tužno, ali tako je kako je. Opet kažem, pitam se da li bismo trebali čekati momentum, čekati da neka javna ličnost doživi seksualni napad pa da istupi i da dobije pažnju, ili... Nadam se da bi bilo bolje... Nadam se da se to neće dogoditi nikome, da doživi uznemiravanje, ali kako bismo zavrijedili pažnju i interesovanje...

Dafina: Uprkos tome, kada se debata oko #MeToo intenzivirala i kada se našla u svim medijima — na Kosovu također — bilo je nekih objava na Facebooku [?].

Adelina: Sve je počelo 2014. godine, otprilike, i to prvobitno s pokretom Take Back the Night. Bila je to naša inicijativa pokrenuta u sklopu sastanaka koje je Mreža žena održavala s mladim feminističkim aktivisticama. Dakle, nakon sastanaka organizovanih sa pripadnicama različitih zajednica, [ustanovljeno je] da su glavni problemi s kojima se suočavaju žene seksualni napadi i seksualno uznemiravanje. U decembru 2014. godine prvo je pokrenuta kampanja na društvenim medijima — kačile smo neke objave, ako se sjećate, pisale smo nešto slično onome što se pisalo u sklopu #MeToo: "Nisam tražila", "Edukujte sina, ne zabranjujte svojoj kćerki da izlazi van". Ne sjećam se šta smo tačno objavljivale u tom periodu, ali 2014. godine smo krenule od društvenih mreža. Onda smo održale ulični protest — bilo je veoma zanimljivo zato što je bila noć. Bio je to prvi put da je neki takav skup održan po mraku, jer smo znale da je noć direktno povezana sa... Žene se osjećaju mnogo ugroženijima i [češće] bivaju napadane po noći, a pod time prvenstveno mislim na seksualno uznemiravanje i napade. Počele smo od ove kampanje realizovane na području Kosovu, nakon koje su uslijedile neke druge inicijative. Naravno, bilo je

i izmjena zakona, ali naglasak stavljam na aktivizam. Znam da je organizacija Girls Coding Kosovo naknadno kreirala aplikaciju za direktno prijavljivanje seksualnog nasilja, a onda smo se sastali i za #MeToo, sa statusima [na društvenim medijima] i objavama...

Iliriana: Pa je onda 2017. održan Marshojmë S'festojmë...

Adelina: Imale smo pozive...

Iliriana: Objedinile smo pozive...

Adelina: Naravno, očekujemo da će aktivizma biti još i više i da će glasovi biti još snažniji...

Iliriana: Mišljenja sam da je ovo vjerovatno najvažnija stavka u cijeloj debati: šta se mora dogoditi da bi jedan pokret zaživio kao onaj u Beogradu i ostatku regije.

Dafina: Da li bi aktualna događanja u regiji, masovna mobilizacija žena u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori — jer platforma “Nisam tražila” prima anonimne poruke od žena iz svih država koje sam upravo navela — da li bi aktualna događanja i na koji način mogla podstaći ili katalizovati [stvaranje sličnog pokreta] na Kosovu?

Iliriana: Nisam sigurna za Kosovo, još uvijek nisam uočila ništa. Pratim grupu i ne vidim imena koja zvuče kao da su kosovska ili albanska s Kosova... Ne znam, još uvijek ih ne vidim i ne znam šta se treba dogoditi da se [i mi] uključimo. Svjedočili smo slučajevima seksualnog uznemiravanja i napada u javnosti koji su bili otvoreni, ali to nije dovelo do formiranja pokreta kao ovaj put. Mislim da se to događa upravo zato što — a to se vidi na beogradskom primjeru — zato što se radi o javnim ličnostima, ljudima koje smatramo nedodirljivima, “kulturnima”, pa onda [govorimo]: “Joj, pa ako se dešava tamo, zamisli šta se dešava na selu.” Kulturna percepcija...

Dafina: Drugim riječima, ako ste javna ličnost, lakše ćete dobiti podršku od šireg društvenog kruga nego ako ste neko nepoznat u ruralnom, pa čak i u urbanom području.

Iliriana: To je definitivno jedan od faktora. Postali ste neko i nešto...

Adelina: Možda imate podršku kolega/ica, drugih glumica, pjevačica, jer se i to dogodilo u SAD-u.

Iliriana: Pa i medija — ne zaboravimo da i mediji isto tako igraju ulogu...

Adelina: Smatram da... Vratit ću se na pitanje moći: žene koje su postigle više i koje su javne ličnosti, one su možda više ohrabrene u tom pravcu da prijave [nasilje] u odnosu na obične žene koje nemaju takav status ni teret, i teže im je... Saznale smo za jedan slučaj, koji smo također javno propratile kroz proteste i razne akcije... Naravno, to nije privuklo onoliko pažnje koliko je trebalo, ali znam da kada smo protestovale — [zajedno] s inicijativama s UP-a [Univerziteta u Prištini] koje su se bavile seksualnim uznemiravanjem — nas aktivistica je bilo 20, a UP je ozbiljna ustanova — poznata je, ima reputaciju, i ljudi znaju za nju, studiraju tamo, ali nisu smatrali da je potrebno izaći i boriti se za izradu nekih politika koje bi olakšale život

studenticama [UP-a]. Zbog čega se to ne događa... Često govorimo o tome zašto nema mobilizacije, čak i u slučajevima kada žene bivaju ubijene...

Iliriana: Pogledajte slučaj iz 2018. godine, kada je zamjenica rektora izjavila da su djevojke odgovorne za uznemiravanje [koje doživljavaju]. Zamislite kakvu to kulturu njeguju u institucijama... Naravno da djevojke neće istupiti [u javnost i progovoriti]. [Oni smatraju] da ako se oblačite ili ponašate na određeni način, onda same tražite. Mislim da se vjerovatno zbog toga na UP-u još uvijek nije dogodilo ništa.

Adelina: Prisjetite li se rezultata istraživanja koje smo 2015. godine realizovali u saradnji s Mrežom [žena], preko 70% građana/ki sami traže [da budu seksualno uznemiravani] oblačeći se provokativno, tako da kod nas vlada uvjerenje da su žene uvijek te koje podstrekuju uznemiravanje, što nije tačno, naravno. To je tipično okrivljavanje žrtve, a nažalost... U skladu sa studijama koje smo obavili, čak i službenici/e različitih institucija krive žrtve za seksualno uznemiravanje, tako da je prisutan stav [koji zastupaju] ne samo zamjenica rektora i... već i drugi — jer možda jesmo mogli prisiliti zamjenicu da podnese ostavku, ili reagovati, ili je na neki način naučiti da je ono što je rekla itekako pogrešno, i to kroz proteste... Ali kada je riječ o izvršavanju pravde u slučajevima koji se prijavljuju institucijama, a ljudi u institucijama imaju takvo uvjerenje, još je opasnije i riskantnije da se mi građani/ke Kosova i žrtve obraćamo za pomoć bilo kojoj ustanovi.

Dafina: Uprkos tome, Iliriana, u slučaju bivše zamjenice rektora koji si spomenula, to je dovelo do pokretanja inicijative za izradu regulative na UP-u koja bi se prvi put pozabavila seksualnim uznemiravanjem na Univerzitetu. Štaviše, Adelina, ti si...

Adelina: Bilo je... ORCA je počela održavati proteste kojima su se kasnije pridružile druge organizacije civilnog društva, većinom organizacije žena. Naredna u nizu nesretnih okolnosti jeste to što borbu protiv ovih fenomena uglavnom vode organizacije žena. Muškarci, s druge strane, imaju osjećaj da u ovom pogledu ne snose nikakvu odgovornost, iako bi ustvari odgovornost mahom trebala padati na njih...

Iliriana: Aktivisti civilnog društva, muškarci, koji nemaju direktne veze s pravima žena...

Adelina: Da... A jedan od zahtjeva, osim smjene zamjenice rektora, bio je da se pokrenu inicijative za izradu regulative kojom bi se spriječilo seksualno uznemiravanje na Univerzitetu u Prištini. Jedan od razloga je bilo i to što smo ustanovili da je, shodno zaključcima mnogih sastanaka koje su održali aktivisti/ce, seksualno uznemiravanje prisutno i na UP-u, ne samo između studenata/ica, već i hijerarhijski vertikalno gledano: između profesora i studentica, ali i profesorica. Naša grupa je započela sastavljanje i izradu regulative, što nije bio lak proces — ne mislim na sastavljanje samo po sebi, zato što je bio formiran tim stručnjaka/inja kojima je bilo lako sastaviti adekvatne odredbe. Vremenom su se javili problemi [kada smo morali utvrditi] ko će biti nadležan za provedbu regulative, izradu mehanizama prijavljivanja i analizu dospelih prijava, kao i za to šta će se dogoditi nakon što ih UP zaprimi. Možda sam nedovoljno informisana, pa griješim, ali to je, ako se ne varam, bio kamen spoticanja: ko će biti zadužen za obradu prijava koje podnose studenti/ce, a eventualno i akademsko osoblje. Upravo to je jedna od onih loših praksi na Kosovu — stvari profunkcionišu, ali ako ne postoji neko ko je obavezan

zakonom, sve nekako ostane da lebdi u zraku. Slično se dogodilo i 2016. godine, s aplikacijom Ec Shlirë. Naime, seksualno uznemiravanje nije bilo definisano u Krivičnom zakoniku Kosova. Kada smo od policije zatražili da nam dostavi relevantne podatke, u njihovoj evidenciji nije bilo zabilježenih slučajeva seksualnog uznemiravanja, ne zato što se nije događalo, već je potpadalo pod druge odredbe i policija nije znala kako da nazove te prekršaje: klasifikovala ih je ili kao zlostavljanje, što je malo poopćeno, ili kao seksualne napade, što je nešto savim drugo.

Iliriana: Naredni problem leži u tome ko će preuzeti odgovornost na sebe i napraviti iskorak... Možda se i sam pokret pokušava dotaći svega u isto vrijeme: nasilja u porodici, uznemiravanja, žena na radnim mjestima... I ne znamo za šta da se uhvatimo, pa često ne stignemo do finiša.

Adelina: [Što se tiče] aplikacije, željeli smo da se njome pozabavi i policija. Onlajn je i oni su samo trebali da je preuzmu, a kako su postojale te manjkavosti u pravnoj infrastrukturi, vidjeli bi da se uznemiravanje itekako događa. Policija ne koristi aplikaciju, iako je potonja privukla pažnju mnogih država svijeta — brojne vlade su molile za pristup toj alatki zato što je veoma dobra i zato što bi im olakšala posao. Ali, opet, ne znam da li je to opći problem — činjenica da nemamo dovoljno razvijenu svijest o upotrebi savremenih instrumenata poput ove aplikacije — ili se radi o manjku interesovanja za borbu protiv seksualnog uznemiravanja i oblika nasilja čija su specifična meta žene.

Iliriana: Mislim da postoji više uzroka i jedan od njih se sigurno odnosi na praktičnu stranu, dok postoji i ovaj aspekt koji je više — barem ja tako mislim — društvene prirode. Pokret se razvijao na Kosovu takvim tokom jer kod nas — najprostije rečeno — uvijek ima problema i uvijek je tu mali broj aktivista/ica koje znamo i koji se kontinuirano bave pojedinim pitanjima kako bi riješili sve probleme od A do Z. Nešto bi se ovdje i moglo dogoditi...

Adelina: Možda neka vrsta mobilizacije... Možda... S obzirom na to da smo feminističke aktivistice, naravno da brinemo o rodnoj ravnopravnosti, poboljšanju života žena, ali ako se dogodi nešto što nepovoljno djeluje na našu državu — recimo korupcija — nećemo reći: "Oh, pa nije do nas, jer ne bavimo se mi korupcijom."

Dafina: Upravo.

Adelina: Mi se povezujemo i s tim pokretima. Opet, možda je to zato što kroz feminizam učimo da korupcija također utječe na živote žena...

Dafina: Društvena pravda za sve.

Adelina: Za sve. Međutim, tu su i organizacije koje vode muškarci i koje se bore za ljudska prava — Iliriana je to dobro rekla maloprije — ali ne vidimo da su vrlo aktivne kada na red dođe udruživanje s nama. Ili se pak bave političkim strankama, ali ne vidimo da nam se pridružuju, jer ako radite s političkim strankama, radit ćete i sa ženama u tim strankama. Morate steći predstavu o tome zašto one nisu u mogućnosti da se razviju i povežu s nama feministicama kako bi razumjele kako možemo popraviti situaciju.

Dafina: Prije nego što završimo, zašto je pokret #MeToo važan za pokret za ženska prava?

Adelina: Kao prvo, vrlo je važan za žrtve, a zato da bi mogle ostvariti pravdu čak i ako se njihov slučaj dogodio prije 20-30 godina. Trauma koju proživljavaju — to kažu svi naučnici/e — trauma koju proživljavaju ako su pretrpjele seksualni napad ili uznemiravanje pratit će ih cijeli život.

Tome nema kraja. Za žrtve je bitno da pravda bude zadovoljena na pojedinačnom planu, ali je važna i opća poruka: iako možda sporo, pravda je zadovoljena i ovi zločini nisu zaboravljeni.

[Počinitelji] moraju biti kažnjeni za ono što se dogodilo.

Iliriana: Pored toga, važan je zato što je ovo znak da razumijemo šta seksualni napad, uznemiravanje ili silovanje znači za žrtve. Istraživanja pokazuju da žrtvama seksualnih napada treba vremena da shvate da su bile seksualno napadnute ili uznemiravane, jer u mnogim slučajevima se u toku samog procesa događa to da prvo silovatelji “pripremaju” žrtve i divide ih do te tačke da misle kako su same krive i kako su same tražile. Prema tome, treba im mnogo vremena da shvate. A sada pravosudni sistem razumijeva prirodu čina — odnosno zločina. To znači da dobijamo bolji uvid u to šta to znači za žrtve i kako se to događa, a to je mnogo važnije od bilo čega drugog. I time se društvu daje jasan signal: da, vjerujemo vam, a ako smognete hrabrosti i snage da istupite u društvu koje vas još uvijek osuđuje ako vam se tako nešto dogodilo, vjerovat ćemo vam i nastavit ćemo zahtijevati pravdu za vas. Ukoliko je išta dobro proizašlo iz svega ovoga, ja mislim da je to nešto najbolje.

Adelina: Ne zaboravimo činjenicu da nisu sve žrtve bile punoljetne — u beogradskom slučaju, žrtva je bila maloljetna. U toj dobi, kao 17-godišnjakinja, možete biti izmanipulisani i misliti da to nije ništa — kao što je rekla Iliriana. Treba vremena da sazrete, napredujete i razumijete da je ono što ste doživjeli protuzakonito. Da je to krivično djelo. Prema tome, ovo je veoma važna stvar.

Dafina: Adelina, Iliriana, hvala vam mnogo što ste danas razgovarale sa mnom, i hvala vam na vašem aktivističkom angažmanu. Dragi slušatelji/ce i cijenjena publiko Kosova 2.0, nadamo se da ćete biti sa nama i u narednim epizodama. Hvala vam mnogo!